

EUROOPA ÜHENDUSTE KOMISJON

Brüssel 30.5.2007
KOM(2007) 279 lõplik

VALGE RAAMAT

**Toitumise, ülekaalulisuse ja rasvumisega seotud terviseküsimustega tegelemise Euroopa
strateegia**

{SEK(2007) 706}

{SEK(2007) 707}

VALGE RAAMAT

Toitumise, ülekaalulisuse ja rasvumisega seotud terviseküsimustega tegelemise Euroopa strateegia

1. SISSEJUHATUS

Käesoleva valge raamatu eesmärk on välja töötada laiahaardeline ELi lähenemisviis, mis aitaks vähendada toitumisest, ülekaalulisusest ja rasvumisest tingitud terviseprobleeme. Dokument põhineb hiljutistel komisjoni algatustel, nagu tervisliku toitumise, kehalise aktiivsuse ja tervishoiu Euroopa tegevusprogramm¹ ning roheline raamat „*Tervisliku toitumise ja kehalise aktiivsuse edendamine: Euroopa mõõde ülekaalulisuse, rasvumise ja krooniliste haiguste ennetamisel*”².

Kolmel viimasel aastakümnel on ülekaaluliste ja rasvunud³ inimeste osa Euroopa rahvastiku, eriti laste hulgas järsult kasvanud. 2006. aastal oli ülekaalulisi hinnanguliselt 30% rahvastikust. See on märk kogu Euroopa rahvastiku järjest ühekülgsemast toitumisest ja järjest vähesemast kehalisest tegevusest, mis võib tulevikus põhjustada selliste krooniliste seisundite sagenemist, nagu südame-veresoonkonna haigused ja kõrgenenud vererõhk, II tüüpi diabeet, ajurabandus, teatavat liiki vähkkasvajad, luu- ja lihaskonnahaigused ning isegi vaimse tervise häireid. Ajapikku toob see kaasa eluea lühenemise ELis ja madalama elukvaliteedi paljudele inimestele.

Nõukogu on korduvalt komisjoni üles kutsunud⁴ välja töötama meetmeid toitumise ja kehalise tegevuse valdkonnas. Nõukogu on ka avaldanud järeldused rasvumisega seotud küsimuste ning südamerõõvise edendamise ja diabeedi kohta. 2007. aasta mais vastu võetavates järeldustes kutsutakse komisjoni selgesõnaliselt üles vastu võtma kõnealuse valdkonna valge raamat.

Rohelise raamatu eelsetel aruteludel leidis laia kõlapinda seisukoht, et ühenduse panuseks peab olema koostöö mitmesuguste sidusrühmadega riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil⁵. Aruteludes osalejad rõhutasid vajadust tagada ühenduse tegevuspõhimõtete järjepidevus ja sidusus ning toonitasid mitmeid sektoreid hõlmava lähenemisviisi tähtsust. Nad rõhutasid ELi rolli sellise tegevuse koordineerijana, nagu heade tavade väljaselgitamine ja levitamine. Juhiti ka tähelepanu vajadusele koostada konkreetne tegevuskava ning konkreetne sõnum sidusrühmadele. Rohelisele raamatule järgnes Euroopa Parlamendi

¹ http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/platform/platform_en.htm

² http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/green_paper/consultation_en.htm

³ Ülekaalusisus ja rasvumine on lihtsalt **ülemäärane toiduenergia tarbimine, kusjuures madala või ebapiisava energiakulutamise tagajärjel tekib energia ülejääk**, mis ladestub kehas rasva kujul.

⁴ Nõukogu otsused: 2. detsembril 2002 rasvumise küsimuses (EÜT C 11, 17.1.2003, lk 3), 2. detsembril 2003 tervisliku elustiili küsimuses (ELT C 22, 27.1.2004, lk 1), 2. juunil 2004 südameintervise edendamise kohta (pressiteade 9507/04, Presse 163), 6. juunil 2005 rasvumise, toitumise ja kehalise tegevuse kohta (pressiteade 8980/05, Presse 117), 5. juunil 2006 tervisliku elustiili edendamise ja II tüüpi diabeedi ennetamise kohta (ELT C 147, 23.6.2006, lk 1).

⁵ http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/green_paper/nutrition_gp_rep_en.pdf

resolutsioon „Tervislik toitumine ja kehalise aktiivsuse edendamine: Euroopa mõõde ülekaalulisuse, rasvumise ja krooniliste haiguste ennetamisel”, mis kinnitas eelnimetatud sõnumeid.

Selle valdkonna meetmete kavandamisel nii üldsuse kui ka ühenduse tasandil tuleb silmas pidada kolme aspekti. Esiteks vastutab iga üksikisik täiel määral enda ja oma laste elustiili eest, olles samas teadlik, kuidas ümbritsev keskkond seda mõjutab. Teiseks – üksnes asjatundlikud tarbijad suudavad langetada mõistlikke otsuseid. Kolmandaks annab kõige parema tulemuse selles valdkonnas nii horisontaalse (st integreeritud ja täiendavad meetmed asjaomastes tegevusvaldkondades) kui ka vertikaalse lähenemisviisi (st meetmed eri tasanditel) kasutamine.

Mitmetes valdkondades on riiklik ja kohalik tasand kõige olulisem. Neis valdkondades ELi avalikkusele suunatud meetmed täiendavad või optimeerivad muudel otsustustasanditel – riiklikul või kohalikul tasandil või ka ühenduse meetmete vallas – võetud meetmeid. Terve hulk meetmeid on otseselt seotud siseturu toimimisega (nt nõuded märgistusele ja tervisealastele väidetele ning toiduainete kontrollimine), osa meetmeid kuuluvad aga muude tegevusraamistike, nagu ühtne põllumajanduspoliitika (puu- ja köögiviljade turu ühise korralduse kaudu), komisjoni algatused haridus- ja regionaalpoliitika (tõukefondid) valdkonnas, ning sugugi mitte vähemtähtsa audiovisuaal- ja meediapoliitika alla. Komisjonil on otsustav roll ka huvipakkuvate kohalike ja riiklike algatuste kogumisel ning üle-euroopalise kogemuste- ja heade tavade vahetamise mehhanismide loomisel.

Seoses sellega, et enamik tööstussektori ettevõtmistest seoses toiduainete ja toitumisega on üha rohkem globaalset laadi, ning et vältida erinevatest ja vahel ka vasturääkivatest riiklikest eeskirjadest tulenevat halduskoormuse suurenemist, ning samuti ka selleks, et ergutada konkurentsi selles uudses teadusuuringutel põhinevas valdkonnas, eelistavad asjaomased ettevõtjad pigem üht ja ühtset koordineerimist ELi tasandil, kui arvukaid üksikalgatusi liikmesriikide tasandil.

2. TEGEVUSE PÕHIALUSED

Sellise olulise rahvatervist puudutava probleemiga tegelemisel on vaja valdkondadevahelist koordineerimist, alates toidu ja tarbijaga seonduvast kuni spordi, hariduse ja transpordini. Rasvumist esineb rohkem madalama sotsiaal-majandusliku staatusega rühmades, mis annab märku, et erilist tähelepanu tuleb pöörata probleemi sotsiaalsele küljele. Käesolevas dokumendis kavandatud tegevusel on neli põhimõttelist aspekti.

Tegevusse tuleb kaasata otsuste langetamise kõik tasandid, alates kohalikust tasandist kuni ühenduse tasandini. Ühenduse tasandil toimub tegevus kõikide ühenduse tegevuspõhimõtete ja meetmete rakendamise kaudu või vajaduse korral riiklikku poliitikat täiendavate meetmete kaudu, nagu on ette nähtud ELi asutamislepingu artikliga 152.

Esiteks tuleb tegevus suunata terviseriskide algpõhjustele. Strateegilised meetmed peavad viima valesst toitumisest ja vähesest kehalisest tegevusest, sealhulgas, kuid mitte üksnes, ülekaalust tingitud terviseriskide vähenemiseni.

Teiseks on meetmed kavandatud kõiki riikliku poliitika valdkondi ja valitsuse eri tasandeid hõlmavatenä. Kasutatakse mitmesuguste eri valdkondade vahendeid, nagu õigusnormid, võrgustikud, valitsus- ja erasektori ühismeetmed. Nähakse ette kaasata ka erasektor ja kodanikuühiskond.

Kolmandaks on kavandatud strateegia tõhusama tulemuse saavutamiseks vaja erasektori osalejate, nagu toiduainetööstus ja kodanikuühiskond, ning kohaliku tasandi osalejate, nagu koolid ja ühiskondlikud organisatsioonid, ulatuslikku kaasamist.

Lõpuks tuleb kavandada järelevalve lähemateks aastateks, mis ongi võib-olla kõige tähtsam. Toitumisele ja kehalisele tegevusele suunatud meetmete hulk on juba märkimisväärselt suur ning see kasvab aasta aastalt. Järelevalve on aga sageli vähene või puudub üldse, mistõttu on raske hinnata, millised meetmed on kasulikud või kas midagi on vaja kohandada või täielikult muuta.

3. PARTNERLUSED

Komisjon leiab, et toitumise, ülekaalulisuse ja rasvumise ning nendega seotud terviseprobleemidega tegelemise aluseks Euroopas on tõhusate partnerluste loomine.

Euroopa tasandi partnerlused

Tervisliku toitumise, kehalise aktiivsuse ja tervishoiu Euroopa tegevusprogramm rakendus märtsis 2005, et „luua kõigile asjaomastele osalejatele ühine foorum Euroopa tasandil”⁶.

Foorumi eesmärk on anda muude meetmete kõrval võimalus võtta omaalgatuslikke meetmeid rasvumise vastu võitlemisel. Foorumis osalejad esindavad tööstuse, teadusasutuste ja kodanikuühiskonna organisatsioone, mis tegelevad rahvatervise ja tarbijaküsimustega. Nad on igaüks oma tegevusvaldkonnas pühendunud ettevõtmistele, mis võiksid ülekaalulisust vähendada. Märtsis 2007 avaldati kõnealuse tegevusprogrammi viimane aruanne⁷, milles võetakse kokku tänaseks saavutatu.

Komisjon näeb tegevusprogrammi meetmeid kui peamist vahendit kõnealuse strateegia elluviimiseks. Programmi kahe aasta jooksul on foorumis osalejad teinud üle 200 algatuse toitumise ja kehalise tegevusega seotud probleemide lahendamiseks. Lisaks sellele on jõutud lähemale selge ja kindla süsteemi loomisele kohustuste täitmise jälgimiseks. On jõutud ka ühisele arusaamisele sellest, et tegevus peab alguse saama kohalikul tasandil (riiklike, piirkondlike ja kogukondlike asutuste osalemisel).

⁶ Euroopa tegevusprogramm, märts 2005

http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/platform/docs/platform_charter.pdf

⁷ http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/platform/docs/eu_platform_2mon-framework_en.pdf

Kohalike võrgustike tugevdamine

Konkreetsed tulemusi on võimalik saavutada üksnes partnerlussuhete kaudu ja kohalike sidusrühmade kaasamisel. Eesmärkide ühtsuse ja ühise lähenemisviisi saavutamiseks on oluline välja töötada tegevuse raamkava ja luua foorumid, mis seovad kõigil tasanditel osalejaid. ELi tegevusprogramm on üks võimalik näide, mida võib kohalikul tasandil sobivas vormis järgida.

Komisjoni põhimõtteline seisukoht on, et sellistes foorumites peab olema sidusrühmade laiahaardeline osalus ning valitsuse koordineeriv osalus, mis tagab selle, et tegevus toimub rahvatervise valdkonna tegevusraamistikus. Komisjon on oma edasise tegevuse kavandamiseks selles küsimuses avaldanud taustdokumendi „Partnerluse üldpõhimõtted”⁸.

Liikmesriigid peaksid julgustama meediasektori osalemist, et luua ühiseid sõnumeid ja kampaaniaid.

Tegevusprogramm on edukalt suunanud sidusrühmade tegevust paljudesse sektoritesse. Selleks et paremini kaasata ka riikide valitsusi ja hoogustada kogemustevahetust, loob komisjon kõrgetasemelisse töörühma toitumise ja kehalise tegevusega seotud küsimuste lahendamiseks. Töörühma eesmärk on tagada liikmesriikidevaheline tegevuspõhimõtete ja tavade vahetus kõiki valitsuse poliitikavaldkondi silmas pidades. ELi tegevusprogrammiga haakumine tagab kiire sektoritevahelise teabevahetuse ning aitab kaasa kogemustevahetusele valitsuse ja erasektori vaheliste partnerlussuhete loomisel. Toitumise ja kehalise aktiivsuse võrgustiku ülesandeks saab selle töörühma toetamine.

4. SIDUSUS ÜHENDUSE TASANDIL

Valge raamat keskendub ELi tasandi tegevusele toitumise ja tervisega seotud olukorra parandamiseks. Järelikut keskendutakse meetmetele, mis kuuluvad kas ühenduse pädevusse, nagu õigusnormid või asjaomaste programmide rahastamine, või meetmetele, mis annavad üle-euroopalist lisaväärtust, nagu kaasa aitamine dialoogile toiduainetööstuse esindajatega maailma tasandil või võrreldavate näitajate väljatöötamine järelevalve teostamiseks kõikides liikmesriikides.

Asjatundlikumad tarbijad

Üksikisiku teadmisi, eelistusi ja käitumist, näiteks elustiili ja toitumisharjumusi, kujundab teda ümbritsev keskkond. Ühelt poolt tähendab see võimalust teha toidu valimisel otsuseid selge, sidusa ja tõendatud teabe alusel, ning teiselt poolt täiuslikumat infokeskkonda, mida omakorda kujundavad kultuurilised tegurid, nagu reklaam ja muu meedia.

⁸

http://ec.europa.eu/health/ph_determinants/life_style/nutrition/platform/docs/contacts2007_en.pdf

Komisjoni töökavas on arendada mõlemat suunda. Toiteväärtuse märgistus on tarbijatele teabe edastamise üks võimalusi, mis aitab toidu ja joogi ostmisel arvestada nende tervislikkust. Komisjonil on hetkel käsil toiteväärtuse märgistust reguleerivate õigusnormide läbivaatamine, eesmärgiga teha parlamendile ja nõukogule ettepanek tugevdada neid õigusnorme kui tarbijate teavitamise üht võimalust. Lähtudes 2006. aasta kevadel toimunud märgistuse alast arutelust⁹, kaalub komisjon toiteväärtuse märgistuse erinevaid võimalusi. Kaalutakse, kas tuleks kehtestada kohustuslik märgistus ja milline arv toiteelemente tuleks märkida, milline peaks olema pakendi esikülje märgistus (st lihtsustatud ehk tähistav märgistus) ning kuidas reguleerida tootja väiteid asjaomase toote omaduste kohta.

Määrus nr 1924/2006 toidu kohta esitatavate toitumis- ja tervisealaste väidete kohta jõustus 2007. aasta jaanuaris. Peamiseks eesmärgiks on tagada toidu kohta esitatavate toitumis- ja tervisealaste väidete usaldusväärsus ja teaduslik põhjendatus, et mitte eksitada tarbijaid ebaõigete või arusaamatute väidetega.

Reklaam ja turustus on võimsad sektorid, mille eesmärk on mõjutada tarbijakäitumist. On olemas tõendid, et toidu reklaam ja turustamine mõjutavad toitumist, eriti laste toitumist. Oktoobrist 2005 kuni märtsini 2006 korraldas komisjon reklaami käsitleva ümarlaua, et arutleda iseregulatsioonil põhinevate lähenemisviiside ning seaduste ja iseregulatsiooni koostoime ja täiendavuse üle. Ümarlaua arutelude tulemusena valmis aruanne¹⁰, milles esitati parimate tavade mudel (ehk juhtimisstandardid). Neid standardeid peaks eelkõige järgima lastele suunatud toiduainete reklaamimise. Seejuures tuleb julgustada omaalgatuslikku tegevust, et täiendada liikmesriikides juba olemasolevaid erinevaid meetmeid, nagu PAOS-koodeks Hispaanias ja hiljuti loodud kommunikatsiooniamet Ühendkuningriigis. Sellega seoses tuleb eriti rõhutada audiovisuaalmeediateenuste direktiivi muudatuste arutelu käigus esitatud Euroopa Parlamendi nõudmist kehtestada eeskirjad, mis reguleerivad kõrge rasva- ja suhkrusisaldusega toiduainete reklaamimist lastele. Uue audiovisuaalmeediateenuste¹¹ direktiiviga nähakse ette, et liikmesriigid ja komisjon peaksid õhutama meediateenuste osutajaid looma käitumiskodeksi, mis reguleerib toidu ja joogi kaubanduslikku reklaamimist lastele. Komisjon eelistab ELi tasandil jääda praegu kehtiva omaalgatusliku tegevuse põhimõtte juurde, sest nii on võimalik kiiresti ja tõhusalt võtta meetmeid vastavalt ülekaalulisuse ja rasvumise näitajate kasvule. Komisjon annab sellisele lähenemisviisile ning tööstuses võetud meetmetele hinnangu 2010. aastal ja kaalub muude vahendite kasutuselevõtmise vajadust.

Koostöös liikmesriikide ja asjaomaste sidusrühmadega töötab komisjon välja teavitus- ja koolituskampaaniaid, et tõsta teadlikkust vale toitumise, ülekaalulisuse ja rasvumise tervistkahjustavatest tagajärgedest. Kampaaniad suunatakse eelkõige ohustatud rühmadele, nagu lapsed.

⁹ Märgistus: konkurentsivõime, tarbijate teavitamine ja parem õiguslik reguleerimine ELis. Peadirektoraadi SANCO aruteludokument. Veebruar 2006.

¹⁰ http://ec.europa.eu/consumers/overview/report_advertising_en.htm

¹¹ Varem nimetati piirideta televisiooni direktiiviks.

Tervisliku toidu valimise võimalus

Võimalus valida tervislik toit tähendab tagada tarbijale võimalus otsustada tervislike toiduainete kasuks. Ühtne põllumajanduspoliitika on toiduainete tootmise ja tarnimise mõjuvõimas vahend Euroopas. Seega, tagades eurooplastele toidutoodete kättesaadavuse, võib see aidata kujundada eurooplaste toitumistavasid ning võidelda ülekaalususe ja rasvumise vastu. Komisjon on otsustanud ühtse põllumajanduspoliitika raames propageerida rahvatervise eesmärke. Näitena võib tuua hiljutise puu- ja juurviljaturu ühise korralduse reformi, mille eesmärk on tarbimise suurendamine sellistes eluvaldkondades, nagu koolid.

Ühe võimalusena suurendada puu- ja juurviljade osa laste toidus näeb komisjon ette juurviljaturu ühise korralduse reformi raames lubada jagada puu- ja juurviljade ületoodang haridusasutustele ja laste puhkekeskustele. Komisjon teeb ka ettepaneku tõsta noortele, alla 18 aastastele tarbijatele suunatud propageerimisprojektide kaasrahastamist ELi poolt 60%ni. Tootjate organisatsioonide tegevus pikaajaliste ELi rahastamisega propageerimiskampaaniate läbiviimisel keskendub noortele tarbijatele. Seejuures tuleb puu- ja juurviljade tarbimise suurendamise olulise aspektina käsitleda ka seda, kuidas tagada puu- ja juurviljade mõistlikud, enam-vähem taskukohased hinnad, et nende tarbimine suureneks eelkõige noorte hulgas. Puuviljade koolidesse tarnimise algatus Euroopa Liidu kaasrahastamisel oleks samm õiges suunas. See algatus, mis oleks puu- ja köögiviljaturu ühise korralduse reformi osa, tuleks suunata 4–12 aastastele lastele.

Huvi toidutoodete koostise ja koostisosade uuesti segamise kui tervislikuma toidu saamise meetodi vastu kasvab. Toiduainetööstus on juba teinud olulisi samme, kuid see on toimunud ebaühtlaselt nii tooteliikide kui ka liikmesriikide lõikes. Mõnedes liikmesriikides soodustatakse toodete uuesti segamist, saavutamaks erinevat rasva- (küllastunud ja trans-rasva), soola- ja suhkrusisaldust. ELi Joogi- ja Toiduainetööstuste Liidu (CIAA)¹² 2006. aastal ELis läbiviidud uuringu kohaselt väitis iga kolmas ettevõtte, et nad segasid uuesti vähemalt 50% oma toodetest 2005. ja 2006. aastal. Uuestisegamise menetlust kasutati väga laialdase toiduainesortimendi puhul, nagu hommikuhelbed, joogid, küpsised, kompvekid, piimatooted, kastmed, supid, maitseainesegud, õlid, suupisted ja suhkrutooted.

Komisjon teeb ettepaneku teha 2008. aastal uuring, et välja selgitada, milline on toiduainete uuestisegamise kasutegur selliste toitainete sisalduse vähendamiseks, mis soodustavad krooniliste haiguste teket. Samuti antakse uuringu käigus hinnang nii omaalgatuslikult kui ka õigusnormide alusel võetud meetmetele, et välja töötada edaspidise tegevuse hindamisalused.

Komisjon on otsustanud toetada partnerluse raames korraldatud kampaaniaid soolasisalduse vähendamiseks toodete uuesti segamise teel, kui on olemas kindlad tõendid selle meetodi eeliste kohta, ning ka üldisema suunitlusega kampaaniad, mille eesmärk on parandada toodete toiteväärtust ELis.

¹² Confederation of Food and Drink Industries.

Kehalise aktiivsuse soodustamine

Kehaline aktiivsus tähendab mitmesugust tegevust alates organiseeritud sporditegemisest kuni „aktiivse liiklejana”¹³ tööl või koolis käimiseni või vabaõhutegevuseni. Komisjon leiab, et liikmesriigid ja EL peavad võtma ennetavaid meetmeid, et anda tagasikäik viimastel aastakümnetel täheldatud kehalise tegevuse vähenemisele, mis on tingitud arvukatest asjaoludest.

Iga üksikisiku püüdlusi leida igapäevaelus võimalusi oma kehalise aktiivsuse tõstmiseks tuleb toetada, luues sellist tegevust soodustava füüsilise ja sotsiaalse keskkonna.

Euroopa Komisjon toetab ka jätkusuutlikku linnatransporti arendavaid meetmeid ühtekuuluvuspoliitika, CIVITASE ja aruka energia programmi kaudu, mis astub 2007. aastal uude arengujärku. Kõndimis- ja jalgrattaprojektid on sellise tegevuse olulised osad ning kohalikke omavalitsusi julgustatakse vastavaid projektitaotlusi esitama. Komisjon lubab kindlasti tagada, et olemasolevaid üldkasutatava infrastruktuuri toetusi kasutatakse vaid tervisliku elustiili edendamiseks, nagu algatus „aktiivne liikleja” (*active commuting*), ning avaldab 2007. aastal kohalikele omavalitsustele suunatud linnaelu edendavate projektide juhendi, et tõsta kõikide sektorite teadlikkust nendest rahastamisvõimalustest.

Euroopa Komisjon avaldab linnatranspordi teemalise rohelise raamatu 2007. aastal ning seejärel 2008. aastal ka tegevuskava. Komisjonil on samuti kavas välja anda juhendmaterjal jätkusuutliku linnatranspordi korraldamise kohta.

Samuti avaldab komisjon sporti käsitleva valge raamatu, mille eesmärgiks on suurendada spordiga aktiivselt tegelejate arvu ELis ja laiendada sportimise mõistet ka üldisele kehalisele tegevusele.

Eelisrühmad ja -elualdkonnad

Tõendid näitavad, et rasvumine on kiiresti levimas Euroopa laste hulgas ja mõjutab ennekõike madalama sotsiaal-majandusliku staatusega rühmi. Kaks ELi 2007.–2013. aasta ühtekuuluvuspoliitika eesmärkidest on suunatud linnade panuse suurendamisele majanduskasvu ja töökohtade loomise strateegiasse ning tugeva tervisega tööjõu tagamisele¹⁴. Projektides, mis keskenduvad linnakeskkonnale, võivad avaliku ruumi taastootmiseks ettenähtud meetmed hõlmata sotsiaal-majanduslikult kehvemate piirkondade infrastruktuuri ning seega luua meeldivat keskkonda kehaliseks tegevuseks. Eesmärk tagada tugeva tervisega tööjõud peaks samas aitama ületada lõhet tervisekaitse infrastruktuuri ja tervist ohustavate tegurite vahel. Kehalist tegevust toetavad meetmed võivad selliste esmatähtsate eesmärkide saavutamisel otsustavat rolli mängida.

¹³ „*active commuting*” – jalgsi, jalgrattaga või mõnel muul n.ö aktiivsel viisil tööl käimine

¹⁴ Ühtekuuluvuspoliitika majanduskasvu ja töökohtade loomise strateegia toetuseks. Ühenduse strateegilised suunised 2007–2013. Nõukogu 6. oktoobri 2006. aasta otsus.

Lapsepõlvel on tervislike eluviiside kujundamisel ja tervisliku elustiili jätkamiseks vajalike oskuste kujundamisel suur tähtsus¹⁵. Koolidel on selles kindlasti otsustav roll. Ka selles valdkonnas on juba olemas tõendeid edukogemusest: uuringud näitavad, et kuni 12 aastastele lastele suunatud tegevusega, mis toimub kohalikul tasandil ning põhineb paljude osalejate vahel jagatud vastutusel, võib pikemas perspektiivis edukalt harjumusi ja tavaid muuta. Tähelepanu keskmes peab olema toitumisõpetus ja kehaline tegevus. Terviseõpetus ja kehaline kasvatus on 2007.–2013. aasta elukestva õppe programmi eelisteemade seas. Need kuuluvad kooliharidusega tegeleva Comeniuse alaprogrammi alla. Sinna kuuluvad nii toitumise kui kehalise tegevuse alased projektid, mis panevad rõhku spordile ja koostöö tugevdamisele koolide, õpetajate koolitusasutuste, kohalike ja riiklike ametiasutuste ja spordiklubide vahel.

2007. aastal rahastab komisjon uuringut, mis käsitleb rasvumise ja sotsiaal-majandusliku olukorra vahelisi seoseid, üritamaks leida kõige tõhusamaid lahendusi madala sotsiaal-majandusliku staatusega rühmade jaoks.

Tõendusmaterjali kogumine otsustusprotsessi toetamiseks

Komisjonil on kavas võtta aluseks eelmiste uuringute raamprogrammid, mis käsitlesid toitumist ja rasvumist ning peamisi ebatervisliku elustiili põhjustatud haigusi, nagu vähkkasvaja, diabeet ja hingamisteede haigused. Komisjon leiab, et toiduvalikuid mõjutavate tegurite kohta on vaja rohkem teada saada, ning kehtestab seitsmenda raamprogrammi raames peamised uuringute valdkonnad, nagu tarbijakäitumine, toiduainete ja toitumise mõju tervisele, rasvumist ennetavad mõjurid sellistes sihtrühmades, nagu imikud, lapsed ja noorukid, ning tõhusad toitumisharjumusi kujundavad meetmed. Teema „Tõhusam tervishoiuteenus Euroopa kodanikele” raames käsitletakse ka tervist mõjutavaid tegureid, haiguste ennetamist ning tervishoiu tõhustamist.

Alates 2006. aastast on Euroopa Toiduohutusametil uus ülesanne – komisjoni nõustamine toidu kohta esitatavate toitumis- ja tervisealaste väidete määruise rakendamisel. Uus ülesanne tähendab toitaineprofiilide alast nõustamist tervisealaste väidetega märgistatud toidutoodete puhul ning nende väidete teadusliku põhjendatuse hindamist. Euroopa Toiduohutusametil on toitumisega seoses ka veel ülesanne ajakohastada Euroopa rahvastiku energia ja toitainete tarbimise võrdlusandmeid.

Järelevalvesüsteemid

Liikesriikides kasutatavad meetodid rasvumise ja ülekaalulisuse statistiliste näitajate kogumiseks on suurel määral ühtlustamata, mistõttu võrdlemine ELi tasandil on raskendatud. Lisaks on mõnes olulises valdkonnas, nagu toidu tarbimine, kogutud väga vähe andmeid.

¹⁵ EPODE ja „Tiger Kids” on kaks näidet uuenduslikest ühiskondlikest projektidest tervislike eluviiside propageerimiseks laste hulgas. Näiteks EPODE koondab lapsevanemaid, õpetajaid, tervishoiutöötajaid ja kohalikke ettevõtjaid üle kogu Prantsusmaa. Tegevus hõlmab nn toidunädalate korraldamist, mille kestel lastele tutvustatakse tervisliku toitumise põhimõtteid, ning nn kooli kõndiva bussi organiseerimist ja järelevalvet vanemate poolt. Tiger Kids on suunatud kooli- ja eelkooliealistele lastele neljas Saksamaa piirkonnas. Selle eesmärk on seada kvaliteedistandard rasvumist ennetavaks tegevuseks. Algatusse on kaasatud ka lapsevanemad, et tutvustada toitumisviise ja korraldada üritusi nii koolis kui ka väljaspool kooli.

Komisjon on osutanud kolmele olulisele tasandile, kus järelevalvet tuleb tugevdada. Esiteks makrotasandil – tagada ühenduse tervishoiunäitajate süsteemi raames sidusate ja võrreldavate andmete kogumine üldiste toitumise ja kehalise tegevusega seotud arengunäitajate, nagu rasvumine, kohta. Teiseks liikmesriikide tasandil – olla pidevalt kursis liikmesriikides võetavate meetmetega, et oleks võimalik neid kontrollida ja teha mõjuhindamist. Kolmandaks üksikprojektid- ja programmid, sest nendel on oluline roll tugeva sotsiaalse kandepinna tagamisel.

Järelevalve toetamiseks makrotasandil on Euroopa Komisjon algatanud Euroopa tervishoiualase intervjuuküsitluse, mis algab 2007. aastal ning paneb aluse ühtsete sidusate statistiliste andmete kogumisele Euroopa statistikasüsteemi kaudu. Kogutakse inimeste endi esitatud andmeid pikkuse ja kaalu, kehalise tegevuse ning puu- ja köögiviljade tarbimise kohta. 2010. aastaks on komisjonil kavas kehtestada Euroopa tervisealane kontrollküsitlus, et saada objektiivset teavet mitmesuguste toitumisega seotud näitajate kohta, nagu kehamassi indeks, kolesteerool ja kõrgeenenud vererõhk. Küsitlus viiakse läbi juhusliku valiku alusel. Ka EUROSTAT on asunud välja töötama oma esimest toidu tarbimise näitajate süsteemi toitumismudelite ja -suundumuste jälgimiseks. Nende meetmete eesmärk Euroopa statistikasüsteemi raames on tagada kvaliteetsed andmed ja näitajad nii tervisliku seisundi (kaasa arvatud rasvumine) kui ka eluviisi (kaasa arvatud toitumine ja kehaline tegevus) iseloomustamiseks.

Peamine eesmärk on kirjeldada liikmesriikide tegevuspõhimõtteid ja meetmeid ning tugevdada järelevalvet ja mõjuhindamist. Komisjon jätkab järelevalvemeetmete toetamist rahvatervise programmi projektide kaudu, mis toetavad võrgustike tegevust, teabe- ja heade tavade vahetust toitumise ja kehalise tegevuse valdkonnas ning rasvumise ennetusmeetmeid.

5. LIIKMESRIIKIDE TASAND

Komisjon on oma pädevuse piires kavandanud laiahaardelisi meetmeid, mis hõlmavad kõiki poliitikavaldkondi. Nagu eespool juba nimetatud, on liikmesriikides võetavad meetmed mitmetes sektorites esmatähtsad ning toitumise, ülekaalulisuse ja rasvumisega seotud küsimustes väga olulised. Kõiki poliitikavaldkondi hõlmavate komisjoni pädevuse piires kavandatud laiahaardeliste meetmete eesmärk on toetada või aidata lõpule viia liikmesriikides võetud meetmeid. Liikmesriikide erinevaid toitumistavasid ja erinevaid lähenemisviise probleemidele on oluline säilitada. Oluline on jätkuvalt toetada piirkondliku ja kohaliku tasandi meetmeid, sest see tasand on kodanikele lähemal. Sellel tasandil on võimalik kujundada konkreetsest olukorrast lähtuvaid ja tegelikkuses paikapidavaid meetmeid. Seda tegevust tuleb muidugi jälgida, hinnata ja arutada. Komisjon kogub riikliku ja piirkondliku tasandi kogemused kokku ja annab koos kõrgetasemelise töörühmaga neile hinnangu ning teeb selle teabe oma veebilehe¹⁶ kaudu kõigile kättesaadavaks. Komisjonil on kavas kasutada eespool nimetatud kõrgetasemelist töörühma parimate tavade levitamise hoogustamiseks ning toetada seda tegevust kõigi asjakohaste ühenduse tasandi vahendite abil.

Liikmesriikidel on samuti tähtis roll partnerluste loomisel kohaliku tasandi ettevõtmisteks, mis arendaksid omaalgatuslikku tegevust, nagu vastutustundlik reklaamimine.

¹⁶ http://ec.europa.eu/dgs/health_consumer/publichealth_en.htm

6. ERASEKTORI OSALEJATE ROLL

Erasektori osalejatel on erakordselt tähtis roll tarbijatele tervisliku toidu valimise võimaluse loomisel ning nende teadlikkuse tõstmisel, et nad oskaksid otsustada tervisliku elustiili kasuks. Erasektori tegevus täiendab valitsuse poliitikat ning ühenduse ja riikide seadusandlikke algatusi selles valdkonnas. Kui erasektori osalejad on tegevad mitmes liikmeriigis, nagu suurte tööstusharude puhul, on neil võimalik teha suures ulatuses koostööd ning välja töötada kogu ELis rakendatav ühine järjepidev tarbijapoliitika.

Selleks et tervislik toit oleks saadaval ja mõistlike hindadega, peab toiduainetööstus (alates tootjatest kuni jaemüüjateni) näitama ELi tarbijatele konkreetseid tulemusi, näiteks toidutoodete uuestisegamise alal, st vähendama nende soola-, rasva- (eriti küllastunud ja trans-rasva-) ja suhkrusisaldust, ning pöörama tähelepanu sellele, kuidas uuestisegatud toidutooteid tarbijatele vastuvõetavaks teha. On tõendeid, et ka jaemüüjatel on liikmesriikides häid kogemusi, kuidas süsteemselt propageerida tervislikke tooteid, nagu puu- ja köögiviljad, odava hinnaga ning et see on toitumisele positiivset mõju avaldanud.

Tarbijate teavitamiseks võiksid jaemüüjad ja toidutööstuse ettevõtjad täielikult osalema riikide omaalgatuslikes ettevõtmistes.

Komisjoni eesmärk on toetada reklaami ja turustust paremini reguleerivate eeskirjade loomist kõigis liikmesriikides, et järgida vähemalt Euroopa reklaamistandardite liidu (*European Advertising Standards Alliance – EASA*) nõudeid. Sellega seoses on audiovisuaalmeediateenuste direktiivi lisatud uus säte, milles nähakse liikmesriikide ülesandena ette ergutada koostöö- ja iseregulatsioonimudeleid, mis leiaks sidusrühmade heakskiidu.

Selleks kutsub komisjon juhtivaid ettevõtteid üles omapoolseid algatusi tegema.

Edukas iseregulatsioon toetub süsteemil, mis võimaldab jälgida, kuidas kokkulepitud põhimõtteid arendatakse ning nendest kinni peetakse. Praegu ei ole mitte kõikjal ELis sellist süsteemi. Seepärast on liikmesriikides vaja tugevdada iseregulatsiooni süsteeme ning suunata nende arengut komisjoni pakutud parima tava eeskujul. Tegevusprogramm on foorumiks, mille abil kõige kõrgemal tasandil jälgida riiklikul ja kohalikul tasandil saadud tagasisidet, alates toidutootjatest kuni jaemüüjate ja kommertsreklaami sektorini.

Kehalise tegevuse ergutamiseks peaksid spordiorganisatsioonid töötama koos ühiskondlike terviserühmadega, et luua kehalist tegevust propageerivaid reklaami- ja turustuskampaaniaid üle kogu Euroopa, eelkõige sellistes sihtrühmades, nagu noored ja madala sotsiaal-majandusliku staatusega rühmad. Peagi avaldatavas valges raamatus spordi kohta nähakse ette selliste võrgustike loomine. Lisaks peavad kohalikul ja piirkondlikul tasandil osalejad koostöös kohalike omavalitsustega ennetavalt silmas pidama rahvatervise eesmarke ehitiste ja selliste linnaruumi elementide planeerimisel, nagu mänguväljakud ja transpordisüsteem.

Eelisrühmad ja –eluvaldkonnad: koolidel on vastutusrikas roll, tagamaks laste selline areng, et nad mitte üksnes ei mõistaks tervisliku toitumise ja kehalise tegevuse tähtsust vaid saaksid seda ka tegelikkuses kogeda. Koolile oleks abiks partnerlussuhete loomine eraettevõtjate ja äriühingutega. Kool peab olema ärihuvidest vaba keskkond ning see partnerlus peab toimuma läbipaistval viisil ja mittekaubanduslike vahenditega.

Ettevõtted saavad samuti panustada tervisliku elustiili kujundamisse töökohtadel. Koostöös tööandjatega saavad nad välja töötada ettepanekuid/juhiseid, mille abil eri suurusega ettevõtted saaksid võtta lihtsaid ja kulutasuvaid meetmeid tervisliku elustiili propageerimiseks oma töötajate seas.

Euroopa ja riiklikud tervishoiutöötajate kutseorganisatsioonid peaksid tegema ettepanekuid tervishoiutöötajate koolituse täiustamiseks toitumise ja kehalise tegevusega seotud riskitegurite osas (nt ülekaalulisus ja rasvumine, kõrge vererõhk, vähene kehaline tegevus).

Heade ja parimate tavade tutvustamiseks võiksid kodanikuühiskonna organisatsioonid, eelkõige need, mis tegutsevad rahvatervise, noorsootöö ja spordi valdkonnas, koguma käegakatsutavat tõendusmaterjali kasutuselevõetud meetmete ja põhimõtete mõjust kõikidel tasanditel.

7. RAHVUSVAHELINE KOOSTÖÖ

Komisjon töötab Euroopa rasvumisevastase võitluse harta (vastu võetud Istanbulis 16. novembril 2006) jätkumeetme raames koos Maailma Terviseorganisatsiooniga välja EL 27 toitumise ja kehalise tegevuse järelevalvesüsteemi. 2007. aastal võtab Maailma Terviseorganisatsioon vastu Euroopa toidu ja toitumise alase teise tegevusprogrammi. Euroopa Komisjon tervitab rahvatervisealase tegevuse ajakohastatud, tulevikku vaatava raamkava loomist ning pühendab sellele kogu oma jõu.

Kahepoolse koostöö raames jätkab komisjon tihedat kootööd riikidega, kes on välja töötanud oma strateegia ja valmis kogemustevahetuseks, nagu USA, kellega alustati koostööd 2006. aasta mais.

8. JÄRELDUSED JA JÄRELEVALVE

Rasvumise leviku näitaja on üks peamistest näitajatest kõnealuse strateegia rakendamisel saavutatud edu mõõtmiseks ELis. Maailma Terviseorganisatsiooni hartat toetades sedastasid ELi liikmesriigid, et „silmnähtavate tulemusteni, eelkõige laste ja noorukite osas, tuleb jõuda enamikus maades 4–5 aasta jooksul ning hiljemalt 2015. aastaks peaks olema võimalik saavutada vastupidine trend.”

2010. aastal vaatab komisjon läbi rasvumisprobleemiga tegelemisel saavutatu, et teada saada, millises ulatuses on komisjon oma tegevuspõhimõtete rakendamisel järginud käesoleva valge raamatu eesmärke ja kui suur on olnud kõigi osalejate panus kogu ELis nende eesmärkide täitmisel. 2010. aasta läbivaatamise käigus peaks igas konkreetsetes sektoris olema võimalik aru anda tehtud ettepanekute või tegevusjuhiste mõjust. Tööstusharu omaalgatuslike meetmete puhul tuleb läbivaatamise käigus välja selgitada, mil määral need meetmed on rakendunud ning milline on nende mõju.